

HET PROSTITUTIONEEL KADER TE GENT IN DE PERIODE 1910 - 1932

door

Colette VAN HOOREWEGHE

1. Inleiding

In dit artikel zullen wij trachten een beeld te scheppen van de prostitutie-structuren te Gent in de vroege twintigste eeuw. Prostitutie is allerm minst een nieuw fenomeen, maar de taboesfeer die rond dit maatschappelijk verschijnsel hangt, maakt de studie ervan niet gemakkelijk. Voor wat de periode van de 1ste wereldoorlog aangaat, is er echter heel wat administratief materiaal in verband met de prostitutie terug te vinden. Voor Gent waren vooral het stadsarchief en het archief van het OCMW van groot belang bij ons onderzoek. In dit artikel zullen wij ons, gezien het korte bestek ervan, dan ook voornamelijk toespitsen op de oorlogsprikelen en de directe weerslag ervan op de daaropvolgende jaren ¹.

Het blijft evenwel noodzakelijk een korte voorgeschiedenis en enkele juridische aspecten te berde te brengen, voor een beter begrip van de situatie. Om de prostitutie in ons land aan banden te leggen, was namelijk, tijdens de Napoleontische periode, een systeem van reglementering ingevoerd. Het basispostulaat van deze reglementering was dat de prostitutie een onuitroeibaar én noodzakelijk fenomeen was, dat bijdroeg tot orde en rust in de maatschappij. Parent - Duchâtelet, de belangrijkste theoreticus van dit systeem, legde de nadruk op het gesloten circuit waarbinnen de publieke vrouw zich diende te bewegen. Want hoe noodzakelijk de prostitutie ook was, het zou te gevaarlijk zijn die zomaar haar beloop te laten. Vandaar de organisatie van vier gesloten plaatsen, die onder een voortdurende controle van de administratie zouden staan, nl. het getolereerde bordeel (*maison de tolérance*), het dispensarium, de gevangenis en de refuge ².

Dit systeem van geslotenheid werd door heel wat landen van Europa overgenomen en zou tot in de 20ste eeuw zijn stempel drukken op de prostitutie-structuren. De angstpsychose ten aanzien van het prostitutie-kader was nauw verbonden met de voortdurende dreiging van de venerische ziektes. Zeker na de eerste wereldoorlog, toen deze ziektes een nooit gekend peil bereikten, zorgde de 'syfilofobie' voor een verstrenging

(1) Voor een uitgebreide bespreking van onze onderzoeksresultaten, zie : C. VAN HOOREWEGHE, *Prostitutie te Gent tussen 1910 en 1932. 1. juridische en socio-demografische studie. 2. biografisch repertorium van de prostituees*, RUG (onuitgegeven licentiaatsverhandeling), 1988-89, 215 en 142 pp.

(2) A. CORBIN, *Les filles de noce. Misère sexuelle et prostitution aux 19e et 20e siècles*, Paris, 1978, pp. 15-25.

van de reglementering van de prostitutie en werd ook de publieke opinie zich voor het eerst terdege bewust van het prostitutieprobleem³.

2. De juridische achtergrond tot WO. 1

Door toepassing van artikel 96 van de Gemeentewet, had de stedelijke autoriteit alle macht in handen om soeverein reglementen i.v.m. de prostitutie uit te vaardigen⁴. In Gent kwam het eerste 'règlement sur la prostitution' in 1809 tot stand. Het behelsde de inschrijving van de prostituees in een bijzonder politieregister en een geneeskundig onderzoek om de tien dagen. In 1828 werd het reglement reeds aan een eerste wijziging blootgesteld⁵. Maar de belangrijkste verordening was wel deze van 1850, die mits een aantal minieme aanpassingen in 1871 en 1889, van kracht zou blijven tot 1919⁶. Volgens dit reglement kon niemand een 'huis' openen, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het college van burgemeester en schepenen⁷. De bordelen dienden trouwens aan een aantal voorwaarden te voldoen. Zo mochten zij maar één uitgang naar de straat hebben, geen 'gemeenschap hebben' met aanpalende woningen en geen 'geheime kabinetten' bevatten. De deuren moesten degelijk gesloten kunnen worden, net zoals de vensters die daarenboven nog uit mat glas dienden te bestaan. Geen enkele prostituee mocht zich aan de voorbijgangers tonen of hen tot de ontucht aansporen. De bordeeluitbaters mochten verder geen klandestiene vrouwen, d.w.z. niet ingeschreven prostituees, te werk stellen. En de opening van een geheim bordeel of RDV-huis was ten strengste verboden.

De gezondheidsdienst stond onder de hoede van vier geneesheren, die de ingeschreven prostituees minstens tweemaal in de week moesten onderzoeken. De bordeeluitbater zelf diende de 'gezondheidsstaat' van de inwonende vrouwen nauwkeurig te volgen en de geneesheer bij sporen van ziekte te verwittigen.

Aanvankelijk werden de zieke vrouwen overgebracht naar de ziekenzaal van de gevangenis, maar vanaf 1871 maakte men meer en meer gebruik van

(3) *Ibid.*, p. 453.

(4) Artikel 96 van de Gemeentewet van 30 maart 1836, gewijzigd door artikel 19 van de wet van 30 maart 1887 luidde als volgt:

"Au collège de bourgmestre et échevins appartient la surveillance des personnes et des lieux notoirement livrés à la débauche. Il prend à cet effet les mesures propres à assurer la sûreté, la moralité et la tranquillité publiques. Le conseil fait à ce sujet tels règlements qu'il juge nécessaires et utiles."

Uit: *Bull. Off. des Lois et Arrêts royaux de la Belgique*, deel XIII, 1836, n° 136, p. 327.

(5) M. VAN WESEMAEL, *Lichte vrouwen te Gent in de 19e eeuw en hun publiciteit*, Oost-vlaamse Zanten, LII, 1977, 1, pp. 17-18.

(6) *Stad Gent, Reglement op de ontucht, 21 december 1850 - 14 april 1871 - 7 december 1889*, Gent, 1905.

(7) Er moet een onderscheid gemaakt worden tussen de daadwerkelijke bordelen en de zogenaamde 'Rendez-vous huizen' (RDV-huizen). In deze laatstgenoemde etablissementen kon men kamers per uur of per nacht huren. De prostituees verbleven er dus niet permanent, zoals in de bordelen wel het geval was.

het burgerlijk hospitaal (de Bijloke), hetgeen bij de directie vaak heel wat protest uitlokte. De stad was echter van oordeel dat de Bijloke betere sanitaire mogelijkheden bood dan de gevangenis ⁸. Aan de vooravond van de eerste wereldoorlog bood dit hospitaal dan ook plaats aan een zeer beperkt aantal zieke prostituees ⁹.

3. De situatie tijdens WO.1

Met het uitbreken van de oorlog zou een eind komen aan de eerder laks te noemen houding van de overheid en politiediensten tegenover de prostitutie. De komst van de Duitse troepen bracht inderdaad een hele omme-zwaai binnen de zedendienst teweeg. Op 11 februari 1915 vaardigde de opperbevelhebber van het 4de leger, Albrecht von Würtemberg, een besluit uit ten einde de venerische ziektes te bestrijden ¹⁰. Volgens deze verordening diende in elke drankgelegenheid een lijst uit te hangen, met daarop de namen van alle officiële prostituees, alsook deze van de gewone serveersters en 'verdachte' meisjes. Deze vrouwen werden dan verplicht zich tweemaal in de week bij de dokter van dienst aan te melden. De bedoeling was (officieel althans) om de zieke vrouwen in een of ander etablissement af te zonderen, totdat zij genezen waren. In praktijk echter kwam het er op neer dat de meeste vrouwen gedurende de hele oorlogsperiode van de ene naar de andere instelling verhuisden, ongeacht het feit of zij nu ziek waren ¹¹. Het bleek namelijk niet de bedoeling van de Duitse bezetter de genezing van de prostituees te bewerkstelligen, maar wel de opsluiting van die klasse van vrouwen, die de fysieke en morele toestand van de soldaten zou kunnen ondermijnen.

In de 2de helft van 1914 verbleven zo'n 22 Gentse prostituees in het burgerlijk hospitaal. Hun aantal zou echter in het eerste trimester van 1915 oplopen tot 75 en tot 178 in juli van datzelfde jaar ¹². Dat niet alle meisjes het verblijf in de Bijloke aangenaam vonden, werd duidelijk toen in maart 1915 22 prostituees uit de instelling ontsnapten. Zij profiteerden van een moment afwezigheid van de surveillante, om ongezien buiten te geraken ¹³. We zouden deze anekdote niet aanhalen, was het niet dat het incident ernstige gevolgen voor de meisjes teweegbracht. Want overtuigd van de ondoeltreffendheid van het hospitaal als veilige verblijfplaats, vaardigde de Duitse etappencommandant een besluit uit, waardoor het merendeel

(8) SAG, *Weldadigheid*, O1K2 (Hospitalisation des prostituées).

(9) In 1913 werden in totaal slechts drie vrouwen geïnterneerd.

(10) Commandement Supérieur de la 4e Armée, n° 419.15, 11-2-1915. OCMW, *Briefwisseling betreffende opgesloten ontucht vrouwen tijdens de Duitse bezetting 1914-1918*, BG.23, doos 4, kft 25.

(11) Brief v.d. Etappencommandant Von Wieck a.h. Schepencollege v. Gent, 27-2-1915. SAG, O1K2 (Entretien des Femmes syphilitiques).

(12) Lijst prostituees 1915. SAG, O1K2 (Onderhoud der zieke vrouwen).

(13) Brief v.d. Directeur v.d. Bijloke D'Hondt a.d. Commissie v. Burgerlijke Godshuizen v. Gent, 9-3-1915. OCMW, BG.23, ds 4, kft 25.

van de vrouwen naar de gevangenis zou worden overgebracht¹⁴. Zo verhuisden op 17 maart 1915 de eerste 58 prostituees, waaronder 32 Gentse, naar de stadsgevangenis 'Het Rolleken'¹⁵. In totaal zouden 74 Gentse meisjes er terechtkomen. Toen het aantal aanwezigen echter bleef stijgen, zag de Duitse bezetter zich genoodzaakt nieuwe oorden op te sporen, waar men de 'zieken' kon herbergen. Vijf instellingen zouden dan ook in de loop van de oorlogsperiode vrijgemaakt worden, om er de opvang van de prostituees te verzekeren.

Het eerste gesticht dat hiervoor in aanmerking kwam, was het 'Huis van Barmhartigheid' in de St.-Lievenspoortstraat. In dit gebouw van de Zusters van Liefde werden van oudsher meisjes van lichte zeden opgenomen, met de bedoeling hen tot een deugdzamer leven aan te zetten¹⁶. Tijdens de oorlog legden de Duitsers beslag op het huis en plaatsten er jonge, meestal minderjarige prostituees. Het aantal opgenomen vrouwen lag erg laag. In de periode van april 1915 tot mei 1916 verbleven slechts 7 Gentse prostituees in het gesticht¹⁷.

Op 2 april 1915 trok de directeur van de Bijloke aan de alarmbel, met de mededeling dat het ziekenhuis de voortdurende stroom van venerisch zieke prostituees niet meer kon slikken¹⁸. De Duitse overheid besloot toen het gesticht 'Van Caeneghem', een hospitaal voor blinde mannen, voor een 100-tal meisjes open te stellen¹⁹. Het duurde echter niet lang vooraleer zich ook daar een nijpend plaatsgebrek deed gevoelen. Opnieuw diende men dus uit te kijken naar een ander mogelijk opvangcentrum.

Dit vond men in het huis van barones Pycke in Onderbergen. De bedoeling was ditmaal niet een verzorgingssectie voor geslachtszieke vrouwen in te richten, maar wel een verblijfsoord voor genezen prostituees te creëren²⁰. Volgens een Duitse wet van 27 februari 1915 mochten de meisjes die genezen waren immers niet onmiddellijk het hospitaal verlaten. Zij zouden dan namelijk een gevaar betekenen voor de Duitse soldaten²¹. De hypocrisie van de hele internering wordt hier meteen duidelijk; want hoewel de opgenomen vrouwen in het huis in Onderbergen niet meer ziek waren, verhuisden zij later toch weer naar een andere instelling voor

(14) Brief v.d. Etappencommandant Von Wieck a.d. Burgemeester v. Gent, nr 2038, 12-3-1915. SAG, OIK2 (Onderhoud der zieke vrouwen).

(15) Verslag, s.d. SAG, OIK2 (Onderhoud der zieke vrouwen). 'Het Rolleken' was de gevangenis op de Oude Schaapsmarkt. De benaming was afkomstig van een oud gebruik, nl. het ten vondeling leggen van kinderen in een tabernakel aan de voorgevel van dit gebouw (het vroegere St. Jans Godshuis). Uit: L. LIEVEVROUW-COOPMAN, Gents woordenboek, Gent, 1950-55, dl 2, p. 1187.

(16) *Wegwijzer der Stad Gent en der provincie Oost-Vlaanderen voor het jaar 1917*, Gent, 1917, pp. 329-330.

(17) Lijst prostituees. SAG, OIK2 (Rue St. Lievin).

(18) Brief v.d. Directeur v.d. Bijloke D'Hondt a.d. Commissie v. Burgerlijke Godshuizen, 2-4-1915. OCMW, BG.23, ds 4, kft 25.

(19) Brief v.d. Militaire Politiechef Hauptmann a.d. Burgemeester v. Gent, 9-4-1915. SAG, OIK2 (Van Caeneghem).

(20) Brief v.d. Militaire Politiechef Hauptmann a.d. Burgemeester v. Gent, 10-4-1915. SAG, OIK2 (Rue de la Vallée).

(21) Brief v.d. Etappencommandant Von Wieck a.h. Schepencollege v. Gent, 27-2-1915. SAG, OIK2 (Entretien des Femmes syphilitiques).

geslachtszieke vrouwen. In het 'Toevluchtsoord voor vrouwen', zoals het huis eufemistisch genoemd werd, zouden er in totaal 84 Gentse prostituees verblijven tussen april en juli 1915²².

Toen de Duitse machthebber zich bewust was geworden van de ontoereikendheid van de bestaande projecten voor de opvang van de prostituees, besloot hij de zaken op grotere schaal aan te vatten. Zo vaardigde de etappen-inspecteur op 25 juni 1915 een besluit uit, waardoor het Lousbergsgesticht, een rustoord voor oude mannen, vanaf juli 1915 zou dienstdoen als opvangcentrum voor alle geslachtszieke vrouwen²³. Niet alleen de 'zieke' vrouwen werden er geïnterneerd. Ook de geneeskundige controle, tweemaal per week, gebeurde nu in dit gesticht²⁴.

Tegen deze nieuwe regeling kwam al gauw kritiek vanwege de directeur van Lousbergs, toen bleek dat zelfs de - van venerische ziekte verdachte - vrouwen na het onderzoek niet meer werden vrijgelaten²⁵. Ook Heinrich Wandt, een Duits journalist die in deze periode te Gent verbleef, verhaalde in zijn oorlogsdagboek hoe sommige vrouwen vaak wekenlang in Lousbergs werden vastgehouden, zonder dat daar enige reden toe was²⁶. In het derde trimester van 1915 werden reeds 273 Gentse vrouwen opgenomen en in het vierde kwartaal liep dit aantal op tot 443. Toch was hiermee het kwantitatieve hoogtepunt nog niet bereikt. In 1918 zouden meer dan duizend 'venerisch zieke' vrouwen het hospitaal overspoelen²⁷.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de evolutie van het aantal vrouwen in Lousbergs tussen 1915 en 1918.

(22) Lijst prostituees. SAG, OIK2 (Rue de la Vallée).

(23) Brief v.d. Etappen-Inspecteur a.h. Stadsbestuur v. Gent, 25-6-1915. SAG, OIK2 (Guerre - Hospice Lousbergs).

(24) Brief v.d. bestuurder v.h. Gezondheidsbureau a. schepen De Weert, 23-7-1915. SAG, OIK2 (Rue de la Vallée).

(25) Brief v.d. Directeur v. Lousbergs De Cae a.d. Commissie v. Burgerlijke Godshuizen, 11-8-1915. OCMW, BG.23, ds 4, kft 25.

(26) H. WANDT, *Etappenleven te Gent. Kanttekeningen bij de Duitse ineenstorting*, Ledeberg - Gent, (1921), deel 1, p. 126.

(27) Lijsten venerisch zieke vrouwen te Lousbergs, 1915-1918. SAG, OIK2 (Lousbergs - zieke vrouwen).

VENERISCH ZIEKE VROUWEN 1915-1918.				
Lousbergs				
		aantal per trim	totaal per jaar	
Lousbergs	1915	(3)	273	
		(4)	443	
	1916	(1)	640	
		(2)	702	
		(3)	655	
		(4)	683	
	1917	(1)	712	
		(2)	775	
		(3)	761	
		(4)	716	
	1918	(1)	?	
		(2)	1017	
		(3)	1115	
		(4)	757	
				506
				912
			1010	
			1020	

Gezien het grote aantal opgenomen patiënten, lijkt het niet onaannemelijk te veronderstellen dat sommige vrouwen het beroep van prostituee helemaal niet uitoefenden, zoals dat bij de aanwezigen in de andere instellingen wel het geval was. Voor deze stelling vonden wij trouwens genoeg bewijskracht in de vele klachtbrieven die de commissie van burgerlijke godshuizen aan het stadsbestuur zond.

Reeds in 1916 besloot de Duitse overheid om een nieuw gesticht op te eisen, ten einde het aantal vrouwen te Lousbergs binnen de perken te houden. In het 'hospitaal voor oude vrouwen' op de St.-Antoniuskaai zouden een 100-tal meisjes opgenomen worden ²⁸.

Ondertussen begon het leven er voor de meisjes in beide gestichten weinig rooskleurig uit te zien. De directeur van het Lousbergsgesticht besliste namelijk dat de vrouwen wel eenvoudig werk konden verrichten. De meesten dienden te helpen bij de huishoudelijke karweien; anderen moesten katoenzakjes voor voedingswaren naaien ²⁹. Vanaf mei 1916 poogde men het werk voor de habituees zo te verdelen, dat het ietwat aangepast was aan elkeens vaardigheden. Zo waren er vrouwen, die instonden voor het breien van katoenen kousen, andere die wol uit de matrassen trokken en nog andere die blouses maakten en kantwerkten ³⁰.

(28) Verslag s.d. SAG, OIK2 (Onderhoud der zieke vrouwen).

(29) Brief v.d. Commissie v. Burgerlijke Godshuizen a.d. Directeur v. Lousbergs De Caë, 18-2-1916 + antwoord 21-2-1916. OCMW, BG.23, ds 4, kft 25.

(30) Brief v.d. Commissie v. Burgerlijke Godshuizen a.d. heer Verpoest, 5-5-1916. OCMW, BG.23, ds 4, kft 25.

De vrouwen die zich bezighielden met het 'woltrekken', verdienden tussen de 0,05 en 0,10 fr. per dag. Zij die kousen breiden, kregen 0,10 fr. per afgewerkt paar kousen, met een maximum van 0,10 fr. per dag. Ook de kantwerksters en de vrouwen die zich bezighielden met het huishoudelijke werk zouden een dergelijk loon ontvangen³¹. Het hoeft wellicht weinig betoog dat de uitgereikte daglonen bijzonder laag waren. Als we ter vergelijking eens nagaan wat een Gentse textielarbeidster in dezelfde periode verdiende, moeten we vaststellen dat het dagloon (bv. van een haspelarster) ongeveer 18 maal hoger lag³². De reden waarom de vrouwen moesten werken, had trouwens minder te maken met een poging hen iets te laten verdienen, dan wel met de hoop de moraal hoog te houden en de 'ongeregelheden', die zich voordeden in de gestichten, de kop in te drukken³³. Deze ongeregelheden waren blijkbaar zo ernstig, dat de militaire politiechef Van Koolwijk het noodzakelijk achtte om vier strafcellen in de tuin van het Lousbergsgesticht te laten installeren. Het protest hiertegen vanwege de commissie van burgerlijke godshuizen haalde weinig uit, want de cellen kwamen er inderdaad, al werd hun aantal gereduceerd tot twee.

Tegelijk met de bouw van de strafinrichting in maart 1916, werd een huisreglement voor de vrouwen geïntroduceerd. Dit reglement beklemtoonde allereerst dat de vrouwen in het Lousbergsgesticht zonder onderscheid aan een geslachtsziekte leden en dat de enige bedoeling van hun internering hun genezing was. Naast een aantal algemene bepalingen, was het de vrouwen echter verboden:

- "a) het gesticht zonder toelating van het bestuur te verlaten
- b) zich in het bed van een ander te leggen of in andere slaapzalen te gaan
- c) zich buiten slapenstijd in haar eigene slaapzaal te bevinden tenzij niet de schriftelijke toelating tot bedrust van den geneesheer of een opzichter
- d) na het begin der slapenstijd de lampen te laten branden en nog te spreken
- e) op de vloer te spuwen, de muren vuil te maken of er op te schrijven
- f) de grote behoeften op de waterpotten te doen en de gemakken op ongewone wijze te gebruiken, ...
- g) te rooken, kaart te spelen om geld en alcoholische dranken te gebruiken."

De bestraffingen op het huisreglement gingen van een waarschuwing en het opnemen in het strafboek tot een gevangenisstraf van 2 weken. Dat het verblijf in Lousbergs dus verre van aangenaam was en eerder gevangenis-

(31) Brief v.d. Commissie v. Burgerlijke Godshuizen a.d. Directeur v. Lousbergs De Cae, 4-8-1917. OCMW, BG.23, ds 4, kft 25.

(32) G. AVONDTS, J. DEBULPAEP, J. HANNES, e.a., *De Gentse textielarbeiders in de 19e en 20e eeuw*, dossier 3, Brussel, 1976, p. 16.

(33) Brief v. Dr Vercouillie a.d. Commissie v. Burgerlijke Godshuizen, 27-12-1915. OCMW, BG.23, ds 4, kft 25.

(34) Brief v.h. Hoofd v.d. Zivilverwaltung Von Keudell a.d. Commissie v. Burgerlijke Godshuizen, 9-3-1916 + huisreglement. OCMW, BG.23, ds 4, kft 25.

allures dan geneeskundige kwaliteiten ten toon spreidde, lijkt na het lezen van dit huisreglement wel duidelijk.

Door de voortdurende aangroei van het getal geïnterneerde vrouwen, diende ook de medische dienst te worden uitgebreid. Twee nieuwe opzichters, onder de bevoegdheid van de heer Verpoest die hoofdopzichter werd, vier nieuwe geneesheren en twintig verpleegsters werden in maart 1916 aan de instelling verbonden. Verder werd door dr. Vercoullie een nieuwe verzorgingszaal aangevraagd om de vele zieken te kunnen blijven herbergen. Het gevolg van deze vraag was dat het Lousbergsgesticht nu volledig ter beschikking van de 'dienst der venerische vrouwen' werd gesteld³⁵.

Een nieuwe poging om de moraal van de vrouwen te verhogen, was het voorstel van de stad Gent in samenwerking met vicaris-generaal De Baets om vijf Zusters van Liefde aan de instelling te verbinden. Deze zusters zouden zich bezighouden met surveillering en tevens de 'morele heropbeuring' van de geïnterneerde vrouwen trachtten te bewerkstelligen³⁶.

Hiertegen kwam echter uiterst fel verzet vanwege de commissie van burgerlijke godshuizen³⁷. Er was immers reeds voldoende personeel aanwezig in Lousbergs en de inmenging van de katholieke overheid in een burgerlijke aangelegenheid werd al evenzeer verworpen. De commissie begreep trouwens niet op welke manier de zusters aan 'heropbeuring' zouden doen. Zij vroeg zich af of het om zedenlessen en sermoenen voor alle aanwezige vrouwen ging, dan wel individuele aanmaningen betrof. In dat laatste geval zou men dus een selectie onder de geïnterneerden moeten doorvoeren. Want de aanwezige vrouwen konden in drie klassen onderverdeeld worden, nl. de zieke vrouwen die geen prostituees waren, de beroepsprostituees en de gelegenhedsprostituees. Alleen deze laatste categorie kon voor 'heropbeuring' in aanmerking komen. De commissie was trouwens ook van mening dat men de vrouwen in Lousbergs de vrijheid van godsdienst moest laten. Niet alle geïnterneerden waren immers katholiek³⁸. Het gevolg van deze twist was dat de besprekingen over de komst van de zusters op niets uitdraaiden. Het college van burgemeester en schepenen wenste immers geen moeilijkheden met de commissie van burgerlijke godshuizen.

Dat het tussen het stadsbestuur en de commissie trouwens niet altijd goed boterde, werd duidelijk naar aanleiding van de 'gedwongen' ontslagneming in 1917 van de heer Verpoest, afdelingschef op de 'dienst van geïnterneerde vrouwen' in Lousbergs. Verpoest scheen vooral schuld te hebben aan het versturen van een verslag naar het stadsbestuur, over het bezoek van Duitse officieren aan het gesticht, ten einde een, in de omtrek van Menen, voor frontofficieren ingericht bordeel met onlangs genezen vrouwen

(35) Brief v.d. Etappeninspectie v.h. 4de leger a.h. Stadsbestuur v. Gent, 29-3-1916. SAG, OIK2 (Lousbergs - Personeel).

(36) Brief v.h. College van Burgemeester en Schepenen a.d. Commissie van Burgerlijke Godshuizen, 24-5-1916 en voorlopig voorstel voor akkoord, s.d. OCMW, BG.23, ds 4, kft 25.

(37) Brief v.d. Commissie van Burgerlijke Godshuizen a.h. College van Burgemeester en Schepenen, 26-5-1916. OCMW, BG.23, ds 4, kft 25.

(38) Brief v.d. Commissie van Burgerlijke Godshuizen a.h. College van Burgemeester en Schepenen, 1-6-1916. OCMW, BG.23, ds 4, kft 25.

te bevolken³⁹. Meer hebben we over deze 'affaire' niet kunnen terugvinden, maar zeker was dat de commissie van burgerlijke godshuizen niet opgezet was met het ontslag dat, zonder voorafgaand overleg met de commissie, van Verpoest geëist werd⁴⁰.

Ook tussen de Duitse en de Gentse geneesheren ontstond vaak onenigheid. Meestal had die te maken met een verschil van mening omtrent de vrijlating van de vrouwen. Zo kreeg dr. Verstraeten het aan de stok met dr. Sklarek, omdat hij bepaalde vrouwen, die volgens de Duitse dokter nog niet genezen waren, voor vrijlating had voorgesteld⁴¹.

In maart 1917 werd de medische dienst opnieuw uitgebreid, omdat het aantal vrouwen dat in Lousbergs binnenkwam nog steeds een stijgende tendens vertoonde (in het eerste trimester van 1917 werden 712 Gentse vrouwen opgenomen)⁴².

Naarmate het einde van de oorlog naderde, wist men trouwens werkelijk geen blijf meer met de vrouwen. Zowel het Lousberggesticht als het St. Antoniushospitaal zaten overvol; werk voor de geïnterneerden was niet meer voorhanden en verder was er een tekort aan vele levensnoodzakelijke produkten zoals voedsel, zeep, katoen en lakens. Het regende klachten vanwege de commissie van burgerlijke godshuizen, maar daadwerkelijke verbeteringen leverde dit niet op⁴³.

Het einde was echter in zicht, want in november 1918 werd het St. Antoniushospitaal ontruimd en konden de oude vrouwen, die het gesticht hadden moeten verlaten, opnieuw hun intrek nemen in de instelling⁴⁴. Lousbergs zelf werd op 21 december 1918 ontruimd⁴⁵. De vrouwen die nog ziek waren (en dat bleken er slechts 25 te zijn), werden naar de Bijloke overgebracht. De overige vrouwen, 'die door een loutere gril van de Duitse bezetter weerhouden waren', werden op vrije voeten gesteld. De gewone geneeskundige controle van de publieke vrouwen werd ingericht in het 'Rolleken'⁴⁶. In het jaar 1919 kwamen in totaal 112 zieke prostituees in de Bijloke terecht; in 1920 waren dat er nog 65⁴⁷.

We menen dat het na deze uiteenzetting wel duidelijk is geworden dat de Duitse bezetter voornamelijk de isolatie van de publieke vrouwen beoogde. Meer nog, de angst voor de besmetting van de troepen door een ve-

(39) *Mémorial administratif de Gand*, 1922, pp. 406-408.

(40) Brief v.d. Commissie van Burgerlijke Godshuizen a.h. Stadsbestuur van Gent, 29-6-1917. OCMW, BG.23, ds 4, kft 25.

(41) Brief v. Dr. Paul Verstraeten a.d. Commissie van Burgerlijke Godshuizen, 30-10-1916. OCMW, BG.23, ds 4, kft 25.

(42) Order v.d. Etappen-Inspectie v.h. 4de leger, nr 2154/17, 26-3-1917. OCMW, BG.23, ds 4, kft 25.

(43) Briefwisseling v.d. Commissie van Burgerlijke Godshuizen a.h. College van Burgemeester en Schepenen, 1917-1918. SAG, OIK2 (Onderhoud der zieke vrouwen) en Brief v.d. Militaire Politiechef Hauptmann a.d. Directie v.d. Godshuizen, 9-1-1918. OCMW, BG.23, ds 4, kft 25.

(44) *Mémorial administratif de Gand*, 1922, pp.408-410.

(45) Brief v.d. Commissie van Burgerlijke Godshuizen a.d. heer De Cae, 21-12-1918. OCMW, BG.23, ds 4, kft 25.

(46) *Mémorial administratif de Gand*, 1922, pp. 406-408 en pp. 1124-1126.

(47) Lijsten prostituees. SAG, OIK2 (Lousbergs - zieke vrouwen).

nerische ziekte, dreef de militaire machthebber ertoe zelfs 'gewone' geslachtszieke vrouwen te interneren. Verder blijft het ook een vraag hoeveel van de opgepakte prostituees daadwerkelijk ziek was.

4. *De naweeën van de oorlog : neo-reglementarisme en abolitionisme.*

Onmiddellijk na de oorlog bogen de bevoegde instanties zich terug over het prostitutieprobleem, dat nu nog veel prangender was geworden. In april 1919 vroeg de provincie-gouverneur van Oost-Vlaanderen de stad Gent om een nieuw intercommunaal reglement goed te keuren, dat was uitgewerkt door een speciale commissie⁴⁸. De stad was echter helemaal niet opgezet met deze inmenging en beriep zich op het artikel 96 van de Gemeentewet om te wijzen op de totale onafhankelijkheid van de stad in deze zaken. Na enig redetwisten besloot het college van burgemeester en schepenen uiteindelijk om het prostitutieprobleem eerst voor te leggen aan de 'Plaatselijke Geneeskundige Commissie', om een idee te krijgen van het effect van de reglementering op de uitbreiding van de venerische ziektes. De resultaten van deze raadpleging waren zeer verrassend. Want in plaats van de verwachte verdediging van de reglementeringspolitiek, sprak de geneeskundige commissie duidelijk abolitionistische taal: de getolereerde bordelen waren plaatsen van ontucht, die de fysieke en morele gezondheid in het gedrang brachten. De afschaffing van dergelijke etablissementen was dus geboden. Toch vond de commissie het noodzakelijk dat er een speciale zedenpolitie zou worden opgericht en ook de sanitaire controle diende te worden gehandhaafd⁴⁹.

Toen op 15 december 1919 in de gemeenteraadszitting gestemd moest worden over het nieuwe intercommunale reglement, bleef men echter oostindisch doof voor de voorstellen van de geneeskundige commissie⁵⁰. Het door de gouverneur voorgestelde reglement voor Gent en de aangrenzende gemeentes, werd in de zitting dan ook goedgekeurd. Zoals gezegd hechte men geen gehoor aan de bepalingen van de geneeskundige commissie, maar ondanks dat was het intercommunale reglement, wat het gezondheidstoezicht betreft, heel wat strenger dan vroegere uitvaardigingen ooit geweest waren. Op het persoonlijk 'boekje' van elke prostituee werden nu ook de voorgeschreven voorbehoedsmiddelen tegen venerische ziektes vermeld⁵¹. Verder diende in de kamers van de publieke vrouwen een lijst uit te hangen met daarop uitleg over 'de nodige voorbehoedingszorgen en het passend materieel'. De klant zou kosteloos het gebruik mogen eisen van de geneesmiddelen en het 'materieel' dat op deze lijst aangegeven was⁵². Een ander bewijs van de verstrenging van de sanitaire controle,

(48) Brief v.d. Bestuurder van het Gezondheidsbureau Dr. Boen a.d. Schepenen van Betwistbare Zaken, 22-10-1919. SAG, *Openbare veiligheid en Betwistbare Zaken*, V2 (reglementen op de ontucht, 1919-1931).

(49) Commission Médicale Locale. Rapport sur les moyens propres à combattre la prostitution, 8-12-1919. SAG, V2 (reglementen op de ontucht, 1919-1931).

(50) *Gemeentebled Gent*, 1919, 15, pp. 725-728.

(51) *Ibid.*, p. 4.

(52) *Ibid.*, p. 12.

was het feit dat ook de bordeeluitbaatster (niet de uitbater!) vanaf nu eveneens aan controle-onderzoeken gebonden was⁵³. De prostituee kreeg echter niet alleen op sanitair vlak een hardere noot te kraken, ook de algemene politiemaatregelen werden heel wat strikter. Terwijl in 1850 slechts enkele bepalingen betreffende de beweegruijnte van de publieke vrouw vastgelegd waren, liet het reglement van 1919 de vrouw totaal geen vrijheid meer. Getuige daarvan het artikel 28⁵⁴ dat de vrouwen verbood :

- ” 1° zich te toonen aan deuren en vensters hunner huizen
 2° mannen in hunne huizen of andere plaatsen te lokken door woorden, zangen, geroep, gebaren of welkdanige teekens
 3° de aandacht der voorbijgangers op hun huis of hunne kamer te trekken door eene schitterende verlichting of door al ander middel
 4° van uit te gaan in een weinig zedelijken staat of zelfs op eene wijze gekleed te zijn die ergernis verwekt
 5° Op den openbare weg wanorde te veroorzaken en er zeedeloze gesprekken te houden
 6° Op den openbaren weg mannen te achtervolgen, aan te spreken of hen door gebaren te roepen
 7° In de straat stil te blijven staan en er heen en weer te wandelen op eene beperkte plaats
 8° met twee of een grooter getal te blijven staan of wandelen
 9° met bijloopers van ontuchthuizen te verkeereren of met hen rond te slenteren
 10° binnen te gaan in schouwburgen, kinema's, concert- en danszalen, koffiehuzen, herbergen en andere vergaderplaatsen of dranksluiterijen
 11° rond te wandelen
 12° zich op den openbaren weg te bevinden na tien uren 's avonds
 13° betrekkingen te beginnen of te onderhouden met lieden onder de achttien jaar”

Het college van burgemeester en schepenen bepaalde verder dat in bepaalde wijken of straten geen ontuchthuizen mochten gevestigd worden, zoals in de nabijheid van scholen, kazernes, kerken of publieke gebouwen 'waar veel verkeer is'⁵⁵. Ook de strafbepalingen gingen de hoogte in. De overtredingen op het reglement zouden vanaf nu bestraft worden met een boete van 5 tot 25 fr. en een gevangenzitting van één tot zeven dagen⁵⁶.

Op een ander terrein mondde de discussie rond het na-oorlogse prostitutieprobleem uit in de oprichting in 1925 van de 'Bond tegen de openbare zedeloosheid te Gent'. Deze VZW was verbonden aan de nationale 'Fédération des Ligues pour le Relèvement de la Moralité Publique' en

(53) *Ibid.*, p. 14.

(54) *Ibid.*, pp. 14-16.

(55) *Ibid.*, p. 10.

(56) *Ibid.*, p. 22.

had tot doel de immoraliteit in het openbare leven te bekampen. De vereniging had duidelijk een christelijk - moraliserende grondslag, maar dit zorgde niet voor intolerantie jegens andere groeperingen die zich engageerden in het prostitutieprobleem⁵⁷. Enkele van de oprichters van de Gentse vereniging waren trouwens actief in andere abolitionistische liga's. Sociografisch mogen we deze oprichters gerust bij de hogere burgerij indelen. Van de vijftien personen die het initiatief namen de bond te stichten, waren er zes advocaten, twee industriëlen, twee bankiers, twee handelaars, twee geneesheren en één geestelijke⁵⁸. De eigenlijke aktie van de liga concentreerde zich rond het mobiliseren van de stad tot het afschaffen van de officiële bordelen, of alleszins tot wijziging van het van kracht zijnde reglement⁵⁹.

De argumenten hiervoor waren viervoudig :

- Het 'op kaart zetten' van de prostituee stond de 'heropbeuring' van de vrouw danig in de weg.

- Het medisch toezicht bood slechts een illusionaire efficiëntie.

Vele prostituees slaagden er immers in het gezondheidstoezicht te ontlopen. De (mannelijke) klanten dienden een dergelijk onderzoek niet te ondergaan en de geneeskundige controle bood geen enkele garantie op genezing.

- Door het tolereren van overheidswege van de prostitutie en door het verplichte geneeskundige onderzoek werd de klant a.h.w. indirect uitgenodigd tot het deelhebben aan de ontucht.

- In de steden waar de reglementering reeds was afgeschaft, had men geen noemenswaardige verhoging van het aantal venerische zieken vastgesteld⁶⁰.

In de plaats van de reglementering hoopte de liga op de totstandkoming van vrije dispensaria voor venerisch zieken en de oprichting van een vrouwelijk politiekorps voor de opvang van de prostituees. Maar het zou nog tot 1931 duren alvorens het stadsbestuur oor had voor de oprispingen van de Gentse bond. Dit laatste had echter niet alleen te maken met de drukingskracht van de genoemde liga, maar ook en wellicht veel meer met de onverwachte verwickelingen van een Gentse rechtszaak en de groeiende ontevredenheid en discussie binnen de gemeenteraad.

In januari 1925 kwam er namelijk een zaak voor de politierechtbank te Gent die de gemeentelijke overheid vele zorgen zou baren. De zaak was gericht tegen een echtpaar, hotelhouders van beroep en wonende in de Albertlaan te Gent. Het echtpaar was er in de loop van 1924 door medebewoners van het hotel van beticht een deel van hotel beschikbaar te hebben gesteld als klandestien RDV-huis. De klacht werd naar de procureur des

(57) Het abolitionisme of het streven naar de afschaffing van de getolereerde prostitutie was namelijk een stroming die niet alleen gepropageerd werd door christelijk geïnspireerde en moraliserende groepen, maar ook door sommige feministische en socialistische liga's werd aangehangen.

(58) *Annexe au Moniteur belge, Associations sans but lucratif et établissements d'utilité publique jouissant de la personnalité civile*, 25 avril 1925, n° 225.

(59) *Bulletin des Lignes pour le Relèvement de la Moralité Publique*, III, 1928, 1, p. 6.

(60) Brief v.d. Bond tegen de openbare zedeloosheid a.d. Bestuurder v.d. Dienst der rechtzaken Mast, 10-2-1928. SAG, V2 (reglementen op de ontucht, 1919-1931).

konings gestuurd, die de gerechtelijke politie belastte met het onderzoek. Deze stelde dezelfde 'afkeurenswaardige feiten' in het hotel vast, die de gemeentelijke politie daarvoor al had geconstateerd. De zaak kwam dan uiteindelijk voor de politierechtbank op 30 januari 1925⁶¹. Ondanks de ogenschijnlijke duidelijkheid van de zaak, werden de beklaagden toch vrijgesproken. Dit kwam doordat het reglement op de prostitutie hiaten vertoonde. Want hoewel het openhouden van een geheim RDV-huis door het reglement als strafbaar feit was aangegeven, werd in geen enkel artikel bepaald wat nu precies onder 'RDV-huis' diende te worden verstaan. En dit speelde sterk in het voordeel van de verdachten. De procureur des konings ging wel in beroep en uiteindelijk zouden de hotelhouders dan ook schuldig bevonden worden, maar de hele affaire maakte het stadsbestuur duidelijk dat er iets schortte aan het bestaande reglement op de ontucht⁶². Het ging zelfs zover dat de burgemeester de opdracht gaf een speciaal dossier betreffende de publieke en geheime RDV-huizen op te maken en contact op te nemen met andere steden om hun ervaring in dergelijke zaken te vernemen⁶³.

Ook in de Gentse gemeenteraad kwam het probleem tussen 1927 en 1931 geregeld aan bod. Sommige gemeenteraadsleden, zoals de heer Storme (katholiek) en de vrouwelijke socialisten mevr. Jacobs-Blanchaert en mevr. Bourdin-Hendrickze waren van oordeel dat het ongeoorloofd was vanwege de stad om taksen te heffen op de ontuchthuizen⁶⁴. En in de zitting van 9 december 1929 eisten de vrouwelijke leden van het college en de gemeenteraad dat de sluiting van de openbare bordelen op 1 juli 1930 een feit zou worden⁶⁵. Uiteindelijk zou de nieuwe verordening op de prostitutie pas in 1932 in werking treden. De belangrijkste vernieuwing aan dit reglement was de zo vaak gevraagde afschaffing van de officiële ontuchthuizen. Het stadsbestuur legde echter een danig dubieuze houding aan de dag, want de RDV-huizen zouden hun bestaansrecht blijven behouden. In artikel 26 van het reglement werd bepaald dat de houders van dergelijke huizen verplicht waren zich kenbaar te maken bij het college van burgemeester en schepenen. De huizen zouden onder een speciaal politietoezicht geplaatst worden en dienden een jaarlijkse taks betalen⁶⁶. Ook de geneeskundige controle van de prostituees zou blijven bestaan. De onderzoeken zouden tweemaal in de week plaatsvinden en de venerisch zieke vrouwen zouden nog steeds worden overgebracht naar het burgerlijk hospitaal⁶⁷.

Eén bepaling uit het reglement, die wat meer aandacht verdient, is het besluit tot het oprichten van een 'Commissie van Opbeuring'. Dit initia-

(61) Verslag v.d. Hoofdcommissaris v.d. Politie v. Gent, 15-7-1925. SAG, V2 (RDV-huizen, 1924-1925).

(62) Vonnis v.h. Hof v. Beroep in de zaak V.D.R., 19-6-1925. SAG, V2 (RDV-huizen), 1924-1925).

(63) SAG, V2 (RDV-huizen 1924-1925).

(64) *Gemeentebld Gent*, 1927, 5, pp. 627-630; 1927, 8, pp. 395-396; 1929, 5, p. 768; 1929, 6, p. 1238.

(65) *Gemeentebld Gent*, 1929, 5, p. 768.

(66) *Gemeentebld Gent*, 1931, 3, pp. 755-756.

(67) *Ibid.*, pp. 751-752.

tief ging uit van de vrouwelijke leden van het college en de gemeenteraad en beoogde de 'heropbeuring' van de prostituee' ⁶⁸. De commissie was bedoeld als een orgaan van beroep tot hetwelk de prostituees zich konden wenden om eventuele willekeurige inschrijvingen op het register te beletten. Ook had de commissie een adviserende functie ten overstaan van de voorstellen tot schrapping van de lijsten en de tijdelijke vrijstelling van het geneeskundig onderzoek voor vrouwen die werk gevonden hadden ⁶⁹. In het reglement van 1931 zelf werd de taak van de commissie enigszins anders uitgelegd. Daar heette het dat zij alles in het werk zou stellen om de prostituee 'afkeer in te boezemen voor haar levenswijze' en 'haar ertoe te bewegen zich deftig te gedragen' ⁷⁰. In hoeverre dit - boven de partijen heengaande - initiatief daadwerkelijke resultaten opleverde, valt nu nog moeilijk te achterhalen. Het blijft echter een feit dat de 'spectaculaire' omwenteling binnende reglementering van de prostitutie te Gent in 1932, nl. het afschaffen van de getolereerde bordelen, in werkelijkheid slechts schijn was, daar de RDV-huizen de fakkel van de vroegere ontuchthuizen overnamen.

5. Socio-demografische aspecten van de prostitutie.

Zonder in detail te willen treden, wensen we toch de belangrijkste resultaten van ons onderzoek naar de demografische en sociografische achtergrond van het prostitutieel kader te Gent tijdens en kort na de eerste wereldoorlog aan te halen ⁷¹.

Wat de leeftijdsstructuur betreft, kwamen we tot de vaststelling dat de vrouwen zeer jong in de prostitutie terechtkwamen. 71,3 % van de meisjes was tussen de 20 en 30 jaar oud bij het begin van de prostitutieel loopbaan. Ook nog een respectabel aandeel kwam uit de categorie van 15 tot 19-jarigen (11,8 %). Eens de 40 jaar bereikt, daalde het aantal recruteringen. Terwijl de dertigers nog 11,8 % van de prostituees vertegenwoordigden, bood de leeftijdsgroep tussen 40 en 56 jaar slechts 5,1 % publieke vrouwen. Aangezien we echter nooit zeker konden zijn van het ogenblik waarop een vrouw de eerste stappen in de prostitutie waagde, vonden we het wel interessant eens na te gaan hoe de leeftijdscurve van het prostitutieel kader er voor een bepaald jaar uitzag. Op die manier konden we een meer waarheidsgetrouw beeld van de situatie scheppen. We opteerden voor het jaar 1915, waarvoor we gegevens hadden over 257 vrouwen.

(68) *Ibid.*, p. 746.

(69) Verslag van de Commissie van Opbeuring, 1938. SAG, *Zedendienst*, XVIII - 26/1.

(70) *Gemeentebld Gent*, 1931, 3, p. 751.

(71) We konden dit onderzoek doen dankzij het aanwezige bronnenmateriaal, zoals lijsten van prostituees (stadsarchief), patiëntenregisters van de Bijloke en boeken over zwangere vrouwen (archief v.h. OCMW), processen-verbaal (politie-archief in het stadsarchief) en de algemene briefwisseling i.v.m. de prostitutie in beide archieven.

LEEFTIJD	aantal vrouwen - Gent 1915	
15 - 19	a.a. 36	% 14,0
20 - 24	107	41,6
25 - 29	70	27,2
30 - 34	25	9,7
35 - 39	11	4,3
40+	8	3,2
totaal	257	100

Uit het onderzoek naar de burgerlijke staat van de prostituees bleek bovendien dat 73,2 % ongehuwd was. Toch was nog een aanzienlijk deel van de vrouwen gehuwd tijdens de prostitutie loopbaan (22,7 %), terwijl slechts 4 % gescheiden was.

BURGERLIJKE STAAT (per leeftijdscategorie)				
leeftijd	ongehuwd	gehuwd	gescheiden	TOTAAL
15-19	38	2	0	40
20-24	133	21	1	155
25-29	53	31	2	85
30-34	8	12	5	25
35-39	5	7	3	16
40-44	6	2	2	10
45-49	4	0	1	5
50-54	0	1	0	1
55-59	1	1	0	2
TOTAAL	248	77	14	339

Voor 337 prostituees konden we ook de geboorteplaats achterhalen. Verwacht werd dat vele vrouwen afkomstig waren uit Gent zelf of de randgemeentes van de stad. Dit bleek inderdaad het geval te zijn. In totaal

kwamen 41 prostituees uit de directe omgeving van Gent afzakken naar de 'grote stad', terwijl 129 vrouwen in Gent zelf geboren waren. Samen ging het hier om 170 vrouwen, wat ongeveer 50 % van het totale aanbod uitmaakte. De provincie Oost-Vlaanderen alleen al bleek de recruiteringsbasis voor 260 vrouwen (77,1 %). Daarna kwamen met geringe onderlinge verschillen de provincies West-Vlaanderen (5,6 %), Antwerpen (3,9 %) en Brabant (3,6 %). Slechts 6 vrouwen kwamen uit Luik (1,8 %), 3 uit Henegouwen (0,9 %) en 2 uit Namen (0,6 %). De overige 6,5 % waren buitenlandse vrouwen. Hierbij bleek vooral het noorden van Frankrijk een belangrijk recruiteringsgebied.

We bekeken, voor wat de geboorteplaats van de Belgische vrouwen aanging, ook meer specifiek de verhouding stad - platteland, waaruit bleek dat meer dan de helft van de prostituees uit een stedelijk gebied afkomstig was.

GEOGRAFISCHE HERKOMST VAN DE PROSTITUEES: BELGIË					
	Grote stad	Kleine stad	Randgemeente	Platteland	Totaal
Oost-Vlaanderen	129	9	41	81	260
West-Vlaanderen	4	8	0	7	19
Antwerpen	2	10	0	1	13
Brabant	2	1	6	3	12
Luik	4	1	0	1	6
Henegouwen	0	1	0	2	3
Namen	2	0	0	0	2
TOTAAL aantal	143	30	47	95	315
procent	45.4	9.5	14.9	30.2	100

Wat de sociaal - economische positie van de prostituees betreft, ook hier lagen de onderzoeksresultaten binnen de lijn der verwachtingen. Inderdaad bleek het merendeel van de vrouwen afkomstig uit een eerder lage bevolgingsklasse. De ouders oefenden meestal kleinschalige ambachtelijke beroepen uit of waren werkzaam als fabrieksarbeiders. De meisjes zelf waren, vóór zij in de prostitutie vervielen, actief geweest als textielarbeidsters, fabriekswerksters of dienstmeisjes. We vonden echter ook vele vrouwen terug (zo'n 25 %) met de vermelding 'zonder beroep'.

6. Besluit.

Uit dit alles kunnen we besluiten dat het grootste gedeelte van de meisjes 'om den brode' in de prostitutie verviel. Opgegroeid in gezin van arbeiders, zagen zij zich tijdens de oorlog in de onmogelijkheid geplaatst voor eigen onderhoud en dit van hun eventuele kinderen in te staan. De politiek van de Duitsers maakte het er niet gemakkelijker op. De idee van 'sanitaire controle' werd tijdens de 1ste wereldoorlog op de spits gedreven. Voor Gent werd dit meer bepaald duidelijk doordat de vrouwen vier jaar lang van de ene naar de andere instelling werden gebracht. Na de oorlog zou de reglementering te Gent eerst strikter worden, maar door de toenemende druk van allerlei groepen, zou het stadsbestuur in 1932 dan toch zwichten voor de afschaffing van de officiële bordelen. Deze maatregel was echter zeer dubieus, aangezien de RDV-huizen wel bleven bestaan.